

(A) برخه: د علمي باغوانۍ درک او زده کړه (Horticulture)

دوهم لوست: د باغوانۍ د اهمیت تشخیص
(Horticulture Industry)

اصطلاحات

- Floral production د گل تولید
- Floriculture گل کرنه یا گل پالنه
- Landscape horticulture د منظر او خیابانونو بنایسته کول
- Olericulture سبزي کرنه، د سبزېجاتو ساتنه
- Pomology علمي مېوه کرنه، مېوه پالنه، او د مېوې کرنې علم.

د باغداری د عمومیت لرلو یا رواج لرلو تشریح

- بد مېوي، گل او سبزېجاتو (Horticulture) پالنې هنیر یا باغوانی :
په ټولو فقیرو او غني جامعو کې عمومیت لري او مهم ګڼل شوي دي.
- د باغوانی عمومیت او رواج ډیري ګټي لري. د کاري سطحې زیاتوالي،
په حیواني او انساني خوراکه کې زیاتوالي، له نیکو څخه خوند اخستل او
د الله د بنایسته مخلوق څخه لذت اخستل، دوي ټول د باغداری یا باغوانی
له وړو نمونو څخه دي.

• د افغانستان چاپيريالي شرايط په فوق العاده ډول د ډيري محصولاتو د ونو، د سبزېجاتو د نوعو او کرنزو تخمونو د توليد لپاره مساعد دی.

— زمونږ په گران هوډاد افغانستان کې د باغوانۍ او گل کرنې زيات شمېر نوعي شتون لري، په داسې حال کې چې د اگرو ايکولوژيکي زونونه د افغانستان د باغونو لپاره يو جوړونکي او اوږد موسم برابر وي.

— افغانستان يو بې مثله وراثتي يا جينتيکي (genetic diversity) مرکز دی چې د بين المللي باغداريو د ټولنو لپاره ډير لوي ارزښت لري.

— گازري، سري ملی، آلوبالو، آلو، زردالو، شفتالو، ناک، منه، غوز، پسته، انحر، انگور، انار، خربوزه، بادام د هغه نوعو له جملې څخه دي چې د هېواد په سراسر ځايونو کې شتون لري او احتمالاً د اگربوتانيکل (agro-botanical) له خصوصياتو څخه بي مثله نظم برابر وي

— د باغداری محصولات نسبتاً د اوبو په مقابل کې موثر دي، چې دا امر د متنوعو تخمونو په توليد کې مرسته کوي او د باغداری محصولات دانسانانو د مغذي مواد د اړتيا وړ منبع برابر وي.

— باغواني ځمکې او کارمندانو ته په جدي توگه اړتيا لري چې دا امر په خپل ذات کې د فقيرو دهقانانو او اجاره دارانو لپاره گټور پېژندل شوي دي. د ورستيايي باغداری د صنعت د توليداتو پروسه د بنځو او کورنيو لپاره د لاسته راوړني زمېنه مساعدوي.

- د باغداری محصولاتو په ښه وضعه او موقف کې خای لري ترڅو د روستایي افغانستان غذایی مصونیت او د اقتصاد بیا رغونه حمایه کړي او ورسره مرسته وکړي او د هغې دلایل په لاندې ډول سره دي:
- د افغاني کروندګرو اکثریت د گل، مېوې او سبزېجاتو (Horticulture) پالنې له محصولاتو سره بلدتیا لري. نویوالی او تریویجی پیغامونه ډیر په ښه زړه سره استقبالوي په دې شرط ګټې یې په فوري ډول د هغوي لپاره ښکاره او علني وي.

— په افغانستان کې دگل، مېوې او سبزېجاتو (Horticulture) محصولات د مختلفو نوعو نماینده ګي کوي چې د هېواد په داخل کې په متنوع زونونو او اګرو-ایکولوژیکي برخو کې د کال د جریان په پراخه موده کې کښت کېدلي شي، د پراخېدنې امکان زیات شتون لري که چېرې کښت په ساتونکو شرایطو کې صورت ونیسي. مثلاً د پلاستيکي تونلونو څخه استفاده وکړل شي.

— د گل، مېوې او سبزېجاتو (Horticulture) محصولات زیاتي ځمکې او کارمندانو ته اړتیا لري، په دې معني چې د خلکو لپاره د کار کولو زمینه برابروي.

— د گل، مېوي او سبزېجاتو (Horticulture) د محصولاتو کښت د هېواد د لویو عایداتي فعالیتونو څخه په حساب رسیږي، چې د هغې ګټه فقیرو او اجاره لرونکو کروندګرو ته چې د لاسته راوړنې په فکر کې دي، رسیږي.

— د باغداری محصولات (Horticulture) تقریباً اوبښیز موثر (water-efficient) دي (په مصرف شوو اوبو باندې لاسته راوړنه) چې دارنګه حالت هم د افغانستان هېواد په ګټه دی، چېرته چې اوبه یوه محدوده منبع ده.

— د پاغدارۍ محصولات د محصولاتو په پراخه نوعو باندې شامل دي، لکه د لنډ سایکل محصولات (سبزېجات) او څو کلن محصولات (مېوه او مغزېباب)، چې د دواړو ترکیب او اختلاط (د نبات کښت د نبات په منځ کې او د کښت گډ سیستم) باغداري د غذايي توازن ساتنه، او د محیط پایداری منځته راوړي

— د نیمه ښاري (Peri-urban) منطقو د باغدارۍ محصولات د ښاري او نیمه ښاري د خلکو لپاره د کار په پیدا کولو کې مرسته کوي په داسې حال کې چې د اعمل د فقر او سوتغذي (malnutrition) د کموالي سبب په ښاري ساحو کې کیږي.

– کورني کاروبار او صنعت (Cottage industry) چې د باغداری د تولیداتو بسته بندي او پروسس په بر کې نیسي، دا عمل په خپل ذات کې عایدات متنوع کوي چې بیا هم بي برخي قشر (بنځي، معیوبین) ته یې گټه رسیږي، او د کورنیو لپاره عایداتي مصونیت برابروي.

– د باغداری د تولید محصولاتو لپاره په ډیره پراخه پیمانه غوښتنه د منطقي په صادراتي مارکیټونو کې شتون لري.

- د عالي کیفیت لرونکي تولید په خاطر د منطقوي شهرت په نظر کې نیولو سره، د نړیوالو فرصتونو پراختیا، گل پالنه، مېوه او سبزېجات د دې سکتور یو وار بیا د هېواد د صادراتي لاسته راوړنې منبع کیدی شي.

د زینتی ornamental باغوانی اهمیت

• د گل، مېوې او سبزېجاتو (horticulture) صنعت له دوه مهمو برخو یا قسمتونو څخه جوړ شوی دی:

– یو له هغې نه گل پالنه (floriculture) یا د گلونو کښت او پالنه ده. گل پالنه یو څو بیلایوني بین المللي صنعت دی چې شامل دی د گلونو په تولید پروسس او پانه لرونکو گیاهو (foliage plants) پالنه په برکې نیسي.

- د گل لرونکی تولید (Floral production) عبارت دي له د گلونو د نمو او پالنې فعالیتونه یا د زینتي پانې لرونکو نباتاتو تر د رسیدو (maturity) د هغوي پوري وي. د رسیدو په وخت کې دا نوعه نباتات پلورل کیږي. زینتي نباتات د گلونو په شکل سره پري کیږي، د گلونو پانې ، گلدانې، یا بستري نباتات پلورل کیږي.

- دوهمه برخه د خپابانونو (landscape horticulture) ښايسته والی يا مناظر دي، په دې معني چې د نباتاتو توليد او استعمال د محيط زيبايي په منظور صورت نيسي
- ځني زينتي نباتات چې په افغانستان کې په عامه توگه پلورل کيږي عبارت دي له: داطلس گلونه (Petunias)، د شب بو سپين گل (Hoary stock)، مکسيو کوئي د مينا گل (Mexican asters)، گلاب، زنبق (Iris) او د نرگ گل (Daffodil)

Petunias

Hoary stock

Mexican asters

Roses

Iris

Daffodil

- د زینتي نباتاتو (ornamental crops) له پلورلو څخه پیسې په لاس راتلای شي. له دې کبله د کابل د خلکو د باغوانۍ د عملیاتو نموني کتلي شي چې هغوي په څه ډول دا کار تنظیم او اداره کوي:

- د هغې مالک په کابل کې ژوند کوي او زینتي نیاتات له خپل گلخاني چې د هغې مساحت (۸×۲۰) متر کيږي برابر وي، د گلدانی د گلونو په څنګ کې هغه تخمونه، زینتي بوټي، د ونو او سبزیجاتو نموني هم برابر وي. کله چې غوښتنه زیاته شي هغه اضافه تولیدات نو نورو کروندګرو څخه اخلي. د گلدانی یو ګل له ۵۰ نه تر ۳۰۰۰۰ افغانیو پوري پلورل کيږي. کلنۍ خالصه ګټه د هغې ۱۲۰۰۰۰ افغانۍ ده.

- د هغې مالک په کابل کې ژوند کوي او نباتات له ۳ شخصي گلخانو څخه چې د هغې مساحت $10 \times 6\text{m}$; $6 \times 3\text{m}$ and $5 \times 2\text{m}$ دي. د گلدانۍ د گلونو په څنګ کې، هغه تمونه، زینتي بوټي، د ونو او سبزېجاتو نموني هم برابروي. په هغه صورت کې چې غوښتنه زیاتوالی وکړي هغه اضافه تولیدات له نورو کروندګرو څخه پیري. د گلدانۍ گل یو دانه له ۲۰ نه تر ۳۰۰۰ فغانیو پوري پلورل کیږي. د کال خالصه ګټه د هغې ۱۵۰۰۰۰ افغانۍ کیږي.

- د هغې مالک په کابل کې ژوند کوي او يوازي پرې کرل گلونه په خپل دوکان کې پلورلي او هغه د کابل او د هغې د چاراطرافو له گلخانو څخه پيري او په ژمې کې پرې کرل شوي گلونه له پاکستان نه راوړي. مصنوعي گلونه هم پلوري. پرې کرل شوي گلونه په منځ د ۳-۳۰ افغانیو باندې پلورل کيږي. د هغې کلنۍ گټه ۱۰۰۰۰۰ افغانیو نه تر ۲۰۰۰۰۰ افغانیو پوري کيږي.

• د هغې مالک په کابل کې ژوند کوي او زینتي گلونه د شخصي گلخاني څخه پلوري چې د هغې د گلخاني مساحت (۲۰×۱۰) متر کيږي. د گلدانۍ د گلونو په څنګ کې زینتي بوټي او مخروطي وني هم تولیدوي. د هغې کلنۍ خالص مفاد د ۲۰۰۰۰۰ نه تر ۳۰۰۰۰۰ فغانیو پوري کيږي.

23

د سبزي کرنې اهميت olericulture industry

- سبزيکاري (**Olericulture**)، د باغوانۍ (horticulture) هغه ساحه ده چې د سبزيجاتو توليدي محصول په برکې نيسي. سبزيجاتو نه يوازي د ورځانه خوراکي (nutrition) لپاره ارزښت لري، بلکې سبزيجات د اقتصاد په برخه کې هم ډير اهميت لري.

• سبزېجات د صحت د ساتنې لپاره مهم خوراکه ده او انسان د صحت په ساتنه او سلامتی کې حساس نقش لوبوي او همدارنګه د ناروغیو د مخنیوي په برخه کې حیاتي ارزښت لري. سبزېجات د خوارکي مهمې او کتوري برخې او ترکیبات (ingredients) لري چې د بدن په ترمیموي عملیاتو کې په کامیابۍ سره استعمالیږي.

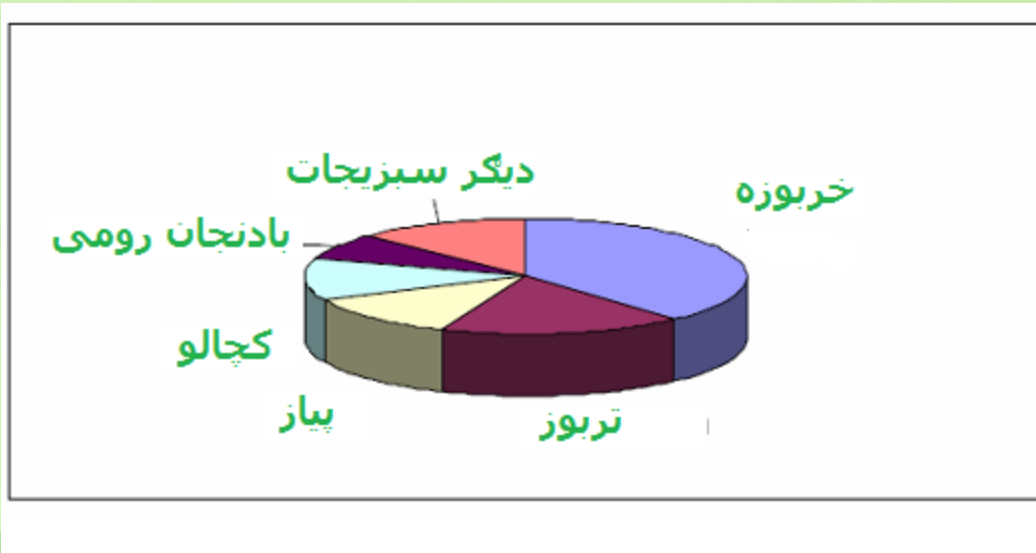
– سبزېجات د انسانانو په خوراکه (nutrition) کې ارزښتمند نقش لوبوي، په ځانګړي د ویتامینونو په برخه کې (A, B6, C, B1, E او ویتامین بی کمپلکس) خاص رول لوبوي، منرالونه او الیافي موادو (dietary fiber) کې هم .

- سبزېجات - کچالو، روميان، لپړی، تور بانجان، پياز او گازري معمولاً په بڼاري او نيمه بڼاري منطقو کې د کورنيو د مصارفو (domestic) لپاره استعماليري. په ولايتونو لکه غزني، فراه، ننگرهار او کابل کې يو اندازه تجارتي توليدات هم شتون لري. او دهقانان معمولاً د سبزېجاتو تخمونه د اينده کال د فصل لپاره ذخيره کوي.

- په افغانستان کې د سبزېجاتو عمده محصولات شامل دي په خربوزه، هندوانه، پیاز، کچالو او رومیانو باندې، دا پنځه نوعه سبزېجات ۸۷،۴ فیصده د سبزېجاتو د کښت د ساحه احتوا کوي. لاندې دیاگرام په دې برخه کې وضاحت لري:

[illegible]

د مېوې د علمي کرنې د صنعت اهمیت pomology

- د مېوې ونې پالنه (**Pomology**) د باغوانۍ (horticulture) د هغه ساحې نه عبارت ده چې د میوو تولیداتي محصولات په برکې نیسي.
- میوه جات او مغزي مواد زموږ په ژوند کې ژوندی ارزښت لري. نه یوازې دا چې د تغذیوي (nutrition) حالت په بهبود او مصونیت کې، بلکې دا د صنعت جوړونې (industrialization)، پروسس او بازار موندنې لپاره مطلوب تولیدات دي. کوم ارزښت چې میوه جاتو او مغزي موادو د ځان کړي دی یو ښه د افغاني کروندګرو لپاره دی ترڅو عایدات په لاس راوړي، البته دا کار هغه وخت کیدلې شي چې کروندګر محلي او ملي مارکیتونو ته لاسرسی ولري.

- ددې باوجود چې افغانستان د میوو د تولید لپاره زیات پوتنشل لري، د فعلي شرایطو په نظر کې نیولو سره ډیر باغونه د کروندګرو لپاره اقتصادي اهمیت لري. په استثنا یوڅو محدود تجارتي باغونه پاتې شوي چې هغه هم په ډیر ضعیف ډول سره اداره او تنظیم کیږي، د دې باغونو ګټورتوب ډیر بنسټه دی په استثنایي ډول څو محدود باغونو کلنی عاید د یو جریب ۲۰۰ امریکایي ډالره دی

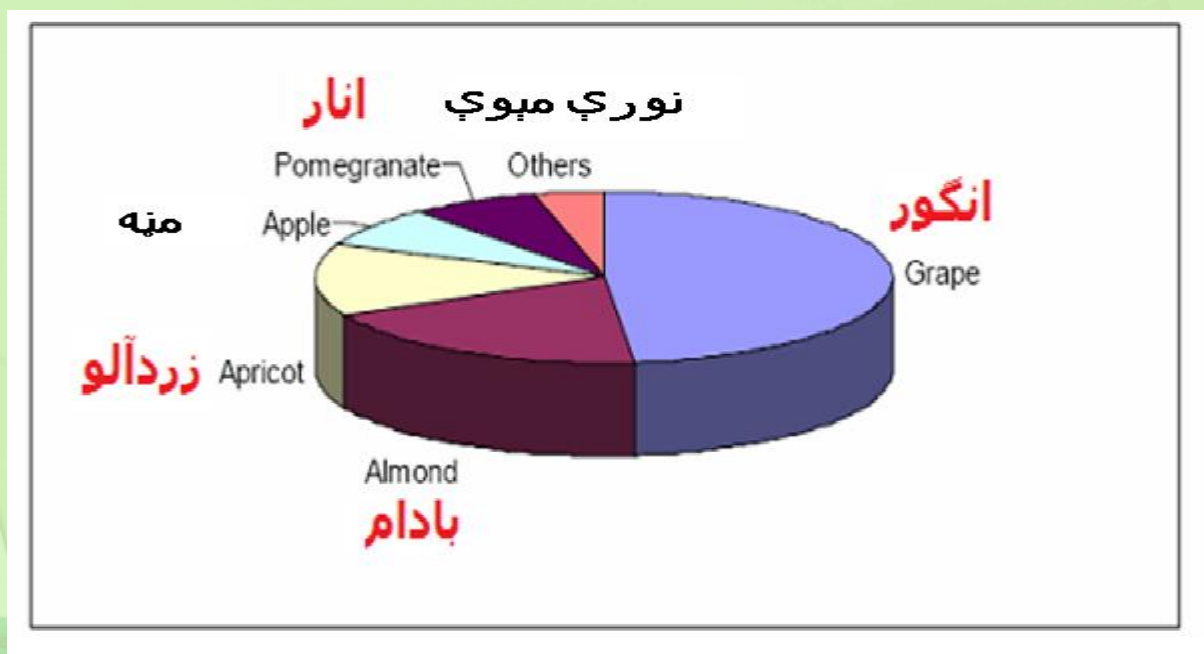

- هرڅومره که چېري دا باغونه په درست او منظمه توگه اداره شي د هغوي عايد د کتني وړ زياتوالي کوي. د دې باغونو مثال هغه باغ دی چې په خاص کونړ کې موقېعت لري. ددې باغ دهقان تربيت اخستې ترڅو شاخه پري کول، سره ورکول، دفنجي په وړاندې مبارزه، آفات او ناروغۍ په لاره واچوي.

- ورکړ شوی راپور چې ددې پاغ خاوند د خپلي دري جريبه ځمکې محصولات يې په توده ئي شکل سره (bulk) يوځايي ډول باندې پلورلي دي نو ناخالص ۲۲۵۰۰۰ افغانۍ عايد يې په لاس راوړي دی، دا رقم په دې باندې شاهد دی چې د افغانستان د ميوو باغونه د ثبات او استقرار پوتنسيل لري.

- د تاکستانونو او میوه جاتو عمده محصولات عبارت دي له: انگور، بادام، زردالو، انار او دمنی ونې دي، پورته میوه جات ۹۵،۹ فیصده د هېواد د میوو د باغونو محتوا کوي. لاندې دیاگرام مشاهده کړئ:

ډېرې عامې مېوې چې د هېواد په ولايتونو کې کښت کيږي.

د باغداری او نورو زراعتی محصولاتو د ناخالص عاید اوسط د غنمو په مقایسه په اساس = ۱۰۰

